

BUITEN

5^e JAARGANG N°. 2.

ZATERDAG. 14 JANUARI 1911.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HOUTZAAGMOLEN BIJ UTRECHT.

INHOUD:

IN 'T HARTJE VAN DEN WINTER, DOOR VAN BEUKENSLOT. BLZ.	14
DUIVENSPEL, DOOR P. N. BROUNS	14
ARCEN (L.) EN ZIJN KASTEEL, (VERVOLG) DOOR A. F. VAN BEURDEN, GEÏLLUSTREERD.	16
LIEDJE, DOOR TONY DE RIDDER	17
HERLEVING DER SPIEGELTELESKOPEN, DOOR J. VAN DER BILT, GEÏLLUSTREERD	18
MOLENS, DOOR E. RUEMPOL, GEÏLLUSTREERD	20
DE LINDE, DOOR H. WITTE, GEÏLLUSTREERD	23

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

IN 'T HARTJE VAN DEN WINTER.

IN midden Januari zijn wij in 't hartje van onzen meteorologische winter. De „normaal-temperatuur” is dan het laagst, terwijl in dezen tijd eveneens de meeste abnormaal-lage temperaturen voorkomen, die er, zooals van zelf spreekt, de oorzaak van zijn, dat de „gewone” temperatuur zoo laag is. Men zou deze abnormaal lage temperaturen thermische storingen kunnen noemen. Het is toch iets zeer merkwaardigs, wanneer plots de thermometer tot 40 à 50 gr. F. beneden normaal is gedaald. Dergelijke negatieve afwijkingen zijn in midden Januari en in het eind van de maand wel eens voorgekomen. Alléén in 't hartje van den winter kan het zoo koud worden. Maar ook: alléén (zeg desnoods vooral) in 't hartje van den winter is de negatieve thermische afwijking zoo groot.

De thermische storingen zijn ten deele het gevolg van barometrische afwijkingen, terwijl aan den anderen kant zij wederom de barometrische afwijkingen veroorzaken. Bij een abnormaal lage temperatuur behoort nu eenmaal een hoogen barometerstand. En wanneer straks in het Noorden van onze meteorologische wereld de barometer abnormaal snel begint te stijgen, is het meer dan waarschijnlijk, dat spoedig een vinnige koude stroom door ons werelddeel zal gaan.

* * *

De temperatuur was in December en de eerste decade van Januari zoo niet boven normaal dan toch in geen geval daar beneden. Zooals men zich herinneren zal, hebben wij er in een November-nummer op gewezen, dat de mogelijkheid volstrekt niet uitgesloten was, dat het geval 1890 zich herhalen zou. Wij wezen er op, dat het najaar over het algemeen een onrustig depressie-karakter had. Daarop, zoo zeiden wij, kon wel eens een rustige hoog-winter volgen. En daar in 1890 het weer in de herfst ook zeer buig en regenachtig was geweest, zou het wel eens kunnen gebeuren, dat een winter als die van 1890, die ongetwijfeld nog in ieders geheugen ligt, zich zou herhalen.

Dit nu is niet geschied. Der Mensch denkt, Gott lenkt. Wel is waar had in December en in Januari bijna voortdurend het hoog de overhand. Doch zelden had dit het barre anti-cyclonisch karakter, zoodat de vinnige Oostenwinden achterwege bleven.

Gedurende een gedeelte van de maand December lag er een hoog in Oost-Europa. Toen trokken de lagen van Zuid naar Noord, in Engeland, Schotland en Ierland en een gedeelte van Noorwegen krachtige stormen brengende. Gedurende de geheele Decembermaand, in het algemeen de depressiemaand bij uitnemendheid, trok niet één depressiecentrum van betekenis over ons land.

In December 1909, wij herinneren het ons nog, al gebeurde

het gisteren, maakte ons land kennis met een zeer diepe storing. Zij was waarschijnlijk een overblijfsel van een of ander West-Indische cycloon. Doch nauwelijks haar bakermat, de Golf van Mexico, ontgroeid, vloog zij met de snelheid van een exprestrein den Oceaan over. In Ierland merkte men haar het eerst. Valentia, het allerwestelijkst weerstation van dit eiland, meldde aanwakkerende Westelijke winden en een zeer snelle barometrische daling.

Toen rende de storing van West naar Noord. Haar centrum kwam over de Noordzee te liggen. En bij ons stormde het, en plasregende het, dat het een aard had.

Maar toen is het verschrikkelijk meteorologisch monster in Oostelijke richting voorwaarts gegaan. Wij kwamen op haar achterkant te liggen. De Zuid-Westen storm, tijdelijk den orkaan-kracht krijgend, liep „om” naar Noord-West. De bewolking scheurde. De zon kwam door. Ja zeker, af en toe grauwe en donkerde het ontzettend, en viel nog een duchtige bui neer. Maar dit was het gewone, degelijke Rückseitenkarakter. Het zal afbuien, schreven de meteorologen. En 't buide af.

Het waren onstuimige dagen. En allerlest brachten zij ons niet meer dan . . . één onbeteekend nachtvorstje. Maar in ieder geval waren de meteorologische veranderingen — in midden Januari zette een nieuwe depressie periode in — groot.

Doch thans! In den laatsten tijd hebben wij meermalen volkomen windstilten gehad. Wij hadden nu en dan hoog-weer. Doch ondanks het feit, dat de barometer vaak meer dan 6 m.M. boven normaal stond — j.l. Zondag o.a. hadden wij den heelen dag een egale nevellucht, bij een barometerstand van ± 770 m.M., zoodat het merkwaardig instrument ironisch „goed weer” aanwees — behield de lucht haar donker aanzien. Het was veelal te zacht voor den tijd van het jaar.

Ja helderheid, dat is 't, wat wij voor onzen vorstwinter in de eerste plaats noodig hebben. Bij windstilte daalt als de hemel geheel wolkeloos is in den nacht de thermometer belangrijk. Dit is het gevolg van de nachtelijke uitstraling. In het voorjaar b.v., wanneer een droge Noordelijke luchtstroom is voorafgegaan, zijn wij bij dit weertype van nachtvorst zoo goed als zeker, terwijl in 't hartje van den winter deze „uitstralingskou” gemakkelijk 20 gr. F. vorst kan veroorzaken.

Maar gedurende de laatste weken hield ook bij hoog-weer het veelal egale wolkegordijn deze uitstraling tegen, zoodat de temperatuur boven het vriespunt bleef. Had er een uitgebreide sneeuwdeken gelegen, dan had de „buitenlandsche” kou zich ongetwijfeld gemakkelijker naar ons land voortgeplant. Maar deze ontbrak geheel.

Kan het toch nog winter worden? Kunnen wij toch nog in dit seizoen de bloemen op de ruiten zien? Zal het water toch nog stollen, al is 't wat laat? Of zal de vorstlijn niet voor Maart ons land bereiken, dan zich grillig kronkelend door Nederland slingerend — 't gevolg van de Maartsche buien, — zoodat de weervoorspellers een „temperatuur om het vriespunt” moeten aankondigen?

Het antwoord is slechts: wanneer een krachtig hoog, liefst uit het Noord-Oosten en niet uit het Westen naderend, benoorden ons komt. Dit zal het „barre” winterhoog zijn, dat alle depressies voor zich wegdrijft. Dan zal de wind niet alleen in ons land maar in bijna heel Europa uit Oost doorslaan. Dan is eindelijk onze winter daar.

En of hierop veel kans bestaat? Slechts dit: de kans is twee op de drie.

VAN BEUKENSLOT.

DUIVENSPEL.

WANNEER gij des Zondags in onze dorpen vooral, maar ook in onze steden, de jonge mannen, in de hemdsmouwen en blootshoofds, ziet geposteerd staan langs de straten, zenuwachtig en gejaagd met fonkelenden blik in verschillende richtingen de heldere lucht bespiedend, als werd daarboven door een ongekend gericht beslist over het lot der wereld; — wanneer ge hen elders ziet draven, het lichaam voorover gebogen in wilden wedloop, het hoofd in den nek, de armen tot op de ellebogen als gesmeed langs het hijgende lijf, de vuisten krampachtig gesloten, en in woesten ren vliegend over keien en zand, springend over hindernissen, en achter zich uittrappend naar den vervelenden hond, die, aangehitst door dat geloop, met grijnzend gezicht zijn tanden wil zetten in de broekspijpen — en dan weer doorholland totdat de herberg bereikt is, waar de commissie den ring, die om het pootje der vliegduif heeft gezeten, in ontvangst neemt en uur en minuut van aankomst noteert. — hebt gij dan wel eens kalm nagedacht, lezer, over het merkwaardige spel met de duiven?

Het spel met de duiven, die zachte, gezellige diertjes, toegelust met een wonderbaar en voor den mensch onbegrijpelijk scherp instinct, dat hen in staat stelt van uren en mijlen, ja van dagreizen ver verwijderde streken, over bergen en velden, met zijn nauwen ingang op het nederig, landelijk dak of de sierlijke til, waar ze thuis hooren.

Of wanneer gij in 't malsche gras daarbuiten, in de schaduw van olmen en linden, groepjes van belangstellenden, met het geduld van een marmot in den winter, ziet turen en turen over de stad heen, uitkijkend of de snelgewiekte reizigers nog niet aansnorren en met forschen vleugelslag neervallen op hun „kot,” — hebt gij dan wel eens overwogen wat de geheimzinnige drijfveer is, die de beestjes met zoo'n ontzettende vaart voortjaagt tusschen hemel en aarde naar het einddoel van hun wilde vlucht?

U, die het weet, en die liefhebbert in duiven, u dagen en weken onledig houdt met de kunstmatige, vaak zoo wreede dressuur om goede vliegers te vormen, zal ik het wel niet hoeven te zeggen. Maar oningewijden zullen wellicht met aandacht even willen luisteren en zich afvragen, waarom ook deze barbaarschheden niet bij de wet worden verboden, evenals de vroegere „dassenbijterijen”, „martelganzen” en zooveel andere... vermakelijkheden.

Het geheim van het duivenspel vindt zijn oplossing in die wondere macht, die alles bezielt wat ademt en leeft in Gods heerlijke natuur, — de macht waarom onder menschen zelfs moorden en gruweldaden geschieden, maar op wier altaren ook de innigste en heroïekste offers worden geplengd van toewijding en zelfverloochening... de liefde.

Velen zullen misschien vreemd opkijken, dat zij, altijd zij, ook hier weer de hoofdrol speelt, en dat elk duifje, dat daarboven door het luchtruim aantuimelt van zijn verre, verre reizen, een spannend hoofdstuk doorzwoegt van wat wij, menschen, noemen... een naren roman.

Het is een lieve, schoone ^{* * *} voorjaarsdag.
Kwistig giet de lentezon haar gouden licht over de daken, en het frische morgenkoeltje, dat, als een adem van jong ontwakend leven, lispelt tusschen de ontlukende blaadjes, en hier en daar reeds de geuren meevoert van het vroege boschvioletje, dat tusschen het groenend gras zijn welriekend kelkje ontplooit, glijdt bezielend ook over de nok van de woningen der menschen, waar het duifje aan- en afvliegt, en kirt en koert en draait in rustelooze rust, zich badend in ochtendrood of avondgetintel, of liggend met lui uitgespreide vleugeltjes tusschen de roode dakpannen, wanneer de zon in vollen dag haar warmen gloed koesterend laat spelen op het blanke, zachtдонzige lijfje.

Reeds tijlpen de musschen in den tuin en een vroege vink zingt met heldere stem het lied van het voorjaar.
Straks komt de tijd, waarin duidelijker dan ooit in millioenen en millioenen stemmen en geluiden, in lichtgetril en bloemenkleuren, de natuur de groote wet uitjubelt van den Schepper: „gaat en vermenigvuldigt u!”

Ook het duifje begint het spel, door God hem ingeschapen om zijn soort in stand te houden en zijn geslacht voor ondergang te vrijwaren.

Zie den doffer met glinsterende oogen, glimmende veeren en trotsch opgeblazen krop, het hof maken aan het gaaiken, dat schuchter en zacht koerend, zich niet overgevend, maar afstootend en toch lokkend, gelijk der minne spel is, het groote en smachtende verlangen van den doffer aanvuurt tot een gloeiende drift.

Een tweede, een derde vrijer vliegt aan en allen betwisten elkaar het wijfje.

Fel is de strijd, die onder de mededingers losbrandt.
Het is de kamp, dien de helden van Troje voerden om de schoone Helena.

Het is de strijd van alle tijden en alle geslachten, altijd oud en toch altijd nieuw.

Enkelen hebben reeds het gevechtsterrein geruimd, maar twee blijven den strijd doorzetten op leven en dood.

In woeste aanvallen rukken ze elkaar de veeren uit het lijf, hakken met den scherp bek bloedige wonden in de koppen, en worstelen, totdat ze soms, machteloos met verlamde vleugelen tegen elkaar geleund, neervallen in de dakgoot zonder het gevecht te staken.

En vlak in de nabijheid op de nok of op den rand eener dakpan zit het wijfje met welgevallen den strijd te aanschouwen, die om haar wordt gevoerd, evenals Helena zat boven op de poort van Troje, toen in de vlakke de helden elkaar in het zand deden rollen met doffe slagen, terwijl de wapenrusting rammelde om hen heen.

Eindelijk is er één overwinnaar gebleven. De mededingers hebben de vlucht genomen en zijn geweken voor de macht van den sterkste. En nu begint de groote strijd, de strijd der liefde.

Met fieren tred treedt de overwinnaar op het wijfje toe, de oogen glinsterend van trots en verlangen, de veeren hoogmoedig opstroevend.

Draaiend en kirrend trappelt hij om haar heen en roekoet haar het epos toe van den kamp. Maar fluks spreidt zij haar vleugels uit en ontvlucht hem naar het dak aan den overkant.

Met nijldigen wiekslag achtervolgt hij haar. Hij heeft zich harer toch waardig gemaakt! Doch zij vliedt en vliedt, hem steeds ontwijkend en toch lokkend, over de daken.

Uren en uren duurt dat spel, totdat hij haar ten slotte, boosaardig en getergd over zooveel tegenstand, aangrijpt en met zijn bek er op inhakt.

Nog doet ze een laatste poging om te ontkomen, een poging, die niet is gemeend. Het is genoeg... ze geeft zich gewonnen.

Dan heft ze haar kopje omhoog en in een zoet en innig trekkebekken wordt alles, alles vergeten wat er geschied is in den strijd, dien de liefde vergde en dien de liefde streed.

De eerste periode is voleind, en blijmoedig vliegen ze samen met klapperenden vleugelslag af en aan naar de duiventil, totdat het plaatsje is uitgekozen, waar ze hun nestje zullen bouwen tot het gemeenschappelijk leven.

* * *

Een paar dagen later is het eenvoudig woninkje kant en klaar. Rusteloos heeft het duivenpaar af- en aangevlogen, met het bekje materialen aandraged voor den bouw van het sober maar doelmatig nest.

De vogelen des hemels hebben geen gebakken steenen, noch timmerwerk, noch glas, noch kalk, noch cement noodig.

Gebroken stroohalmen, verspreid op het erf, takjes, door den wind van de boomen geknapt en gezaaid langs den weg, verdorde grasspielen en allerlei afval vormen de bouwstoffen, waaruit het geheel weldra is opgetimmerd in een hoekje van het duivenhok, beschut tegen weer en wind.

Enkele zachte veeren, als binnenwerk met veel zorg opgetast, zullen tot beddeke dienen voor de jonge duifjes, die straks uit het schelpje van het geheimzinnig ei gebroken, met hun lieve stemmetjes zullen piepen om voedsel.

Dan ook openbaart zich de groote ouderliefde, aan alle wezens ingeschapen, bij het duivenpaar in haar vollen glans.

De zorgen, waarmee die stomme beestjes hun kleintjes omringen, de waakzaamheid, waarmee ze hen beschermen tegen alle gevaren van buiten, de zachtheid, waarmee ze hen koesteren onder de warme vleugels, de moeiten, die ze zich van den vroegen morgen tot den laten avond getroosten, om voedsel te verzamelen voor hun kroost, zouden menigen mensch, die dan toch den naam zich aanmatigt van koning der schepping te zijn, den blos der beschaming op de wangen jagen.

En tusschen al deze bedrijvigheid door, wordt de liefde der ouden onderling geen oogenblikje gestoord door twisten of ongenoegen, door krakeelen of vechten, maar steeds vaster en inniger klampt hen de afwerking van hun heerlijke levenstaak aan elkaar...

Maar daar komt de mensch! Hij, die in zijn egoïsme vaak geen oog en geen hart heeft voor de heiligste wetten en instellingen der natuur, weet van deze liefde der dieren partij te trekken voor zijn zucht naar spel en geld.

Want midden uit deze aangename zorgen voor hun kleinen, midden uit deze idylle van ouderliefde en zoete bedrijvigheid, midden uit dezen kring van wondere toewijding, wordt plotseling een der duiven weggerukt, om ver te worden verwijderd en weggeslingerd van de heerlijke dagtaak, die ze samen doortobben.

Ik wil niet spreken van de vele verfijnde martelingen, waarmee de beestjes door sommigen worden gedruild, ik wil niet in schilderijen treden van de drama's der jaloezie, waaraan het mannetje wordt blootgesteld, doordat de mensch een anderen man bij zijn vrouwke zet in de met doorzichtige tralies afgesloten kooi, voordat hij naar verre streken wordt vervoerd, om straks in een wanhopige vlucht terug te zoeken, alles, waarvan de mensch hem scheidde, — terwille van een kansspel —, terug te zoeken datgene, wat de wil Gods, hem tot werkkring en einddoel stelde in het leven.

* * *

De lucht is helder. De zon straalt in vollen glans aan den hemel en haar licht glijdt in gouden stroomen door de schepping, die daar ligt als een levende spiegel van de majesteit des Heeren.

Triestig en eenzaam zit op het dak het duifje, dat achterbleef, wachtend en wachtend, als een bekoorlijk sprookje van liefde en poëzie.

Het heeft gezocht en gezocht den langen dag door, en in den stillen nacht heeft het alléén gewaakt bij het nestje, terwijl de andere omzwerft in onbekende streken, met rappen wiekslag en zoekend oog een groot stuk van de wereld verkennend, vliegend van toren tot toren, van stad tot stad, van dorpje tot dorpje, hier en ginds een oogenblik met hangende vlerkjes rustend op een dakpan of op de tinne van een kerkgebouw, om dan weer tot duizelingwekkende hoogten op te zwieren en pijlsnel te verdwijnen, totdat het straks, uitgeput van vermoeienis, niet verder meer kan, of... in de verte ontwaart wat het zocht.

En met verdubbelde snelheid doorklieft het dan de lucht totdat het bekende en bevriende dak, waarlangs het licht der zon zachtjes speelt, uit de verte doorschemert te midden van het reusachtig panorama van steden, dorpen en velden.

Begrijpt ge nu, lezer, waarom de reiziger zoo plots uit de lucht neervalt, op het duivenhok, wanneer de menschen met stoicijnsch geduld zitten te turen naar de lucht in de schaduw van olm of linde of onder de duiventil van het landelijke woninkje, en wanneer de jonge mannen in de straten geposteerd staan in de hemdsmouwen of in wilden loop u voorbijrennen des Zondagsmorgens?

Begrijpt ge nu ook, waarom het duifje, zelfs na weken en maanden, ja, na jaren van omdolen, soms nog weer eens terugkomt op het nederige dak met de roode pannen, om het dan, na eenige dagen van rusteloos zoeken, weer vaarwel te zeggen, en nimmer meer weder te keeren, omdat het niets meer vond van alles, wat het daar eenmaal achterliet?...?

Het duivenspel is een wreed vermaak!

P. N. BROUNS.

ARCEN (L.) EN ZIJN KASTEEL.

(Vervolg).

DE Staatschen overvielen Stevensweert met eene zoo geduchte macht, dat het een strijd op leven en dood scheen te worden. Contelimo, eene schans met een versterkt huis op eene hoogte aan het begin der Nieuwe

Maas, werd verschrikkelijk in 't nauw gebracht. Hier voerde van Ewijck het bevel. Het fort was van twee zijden ingesloten en men seinde om hulp. Onder langs den dijk spoedde Jonker Jan met zijne soldaten de bedreigden ter hulp. Hij wist, dat Bertha ook te Contelimo was en dit deed hem nog meer spoed maken. Zij werden met vreugde ontvangen. De nood steeg. Uit drie batterijen schoot men voortdurend op de sterkte. Alles wat boven den schoot was, was bijna in gruis geschoten. Alleen het „steenenhuis” met zijne dikke muren hield stand. Dooden en gekwetsten lagen in de groote Halle bloedend naast elkander.

De kleine bezetting deed wonderen van dapperheid, maar kon de overmacht niet keeren. Rijsbruggen had men voor het stordemen door de grachten geworpen. Men riep van Ewijck toe zich over te geven, maar daarvan was geen sprake. Het Wilhelmus van Nassauwen weerklonk, de storm begon en de vijand drong binnen.

Van Ewijck en Jonker Jan stonden met den degen in de vuist in de bres en vuurden de hunnen aan. De vendrig van Contelimo viel en Bertha nam het palladium op en verdedigde het met een houwer. 't Werd een gevecht van man tegen man. Toen Jonker Jan, door een fellen lanssteek doodelijk getroffen neer viel, sprong Bertha als een gekwetste leeuwin vooruit en sloeg met den houwer op den lancier in, maar wat mocht het baten? Ook zij viel, evenals van Ewijck zelf.

In één graf werden ze begraven, te Stevensweert in de kerk, waar een steen hun aandenken bewaarde. „A°. Dni. 1636 starf Joncker Joes de Boije, Joes de Ewijck, Bertha de Ewijck. Godt troest die sielen.”

Deze episode uit den geweldigen strijd van onze voorouders met de Spanjaarden, is één der vele, die zich afspeelden.

De bevolking zat tusschen de beide oorlogvoerende partijen bekneeld, was er zeer slecht aan toe en dat hield zóó niet jaren aan, maar een menschenleeftijd.

Toen later, nadat de vrede van Munster gesloten was, een weinig rust over deze landen gekomen was, kwamen de Franschen weer den baas spelen onder aanvoering van den Roi-soleil.

En van de zegeningen, die de Fransche Sans-culotten medebrachten, kreeg men te Arcen, door de nabijheid van Venlo, ook een goede portie toegemeten.

De Franschen drongen onder Dumouriez in 1793 Holland binnen, deden of ze thuis waren, kozen de beste paarden en wagens, laadden daarop de proviand en dwongen de boeren die verder te rijden zonder eenige vergoeding. Bij die stormachtige tijden vergeleken, is het nu eene kalmte zonder weerga.

Thans willen wij eenige ^{*}regelen ^{*}wijden aan het slot Arcen, waarvan wij boven reeds melding maakten.

Evenals het naburige Well is het kasteel met voorhof en bijgebouw omsloten door breede grachten, terwijl ook de tuinen en bijbehorende gronden een singelgracht hebben.

Tot het voorhof krijgt men toegang door een vijfboogige brug. 't Is een ongewoon fraai gezicht, brug, voorgebouwen en poorttoren te zien weerspiegelen in de breede grachten, welke omzet zijn van breed gekruind geboomte.

Het wintergroen bekleedt ter halverwege den toren en de weerspiegeling in het water weerkaatst u bijna even scherp van kleur het beeld. De oude kasteelenbouwers bezaten durf.

Zij maakten hun plan op breed uitslag en zagen niet op de ruimte. Een mand of vijf steenen meer of minder derde hen niet. Zij verkregen de grondstoffen en de bouwmaterialen goedkoop. Hunne onderhoorigen moesten gratis hand- en spandiensten verrichten; het kleidélven, het leemgraven, het steenvormen gebeurde tegen een zeer laag dagloon en werd haast met den kost en wat brandhout goedge maakt. Metselaar, timmerman en smid moesten betaald worden, maar bleven gedurende den bouw op het kasteel in den kost. De loonen waren echter klein, de rekeningen werden niet snel betaald en geheel tot in kleinnigheden ingeleverd. Zoodat er weinig op kon staan, dat niet of te hoog berekend was. Zoo werd b.v. een deur beschreven, als hout door den heer geleverd, arbeidsloon zooveel en zooveel uren, terwijl de smid zijn grendels in grondstot en uren opgaf en de

Foto Aug. F. W. Vogt. KASTEEL ARCEN.
SCHOORSTEEN IN EEN DER ZALEN.

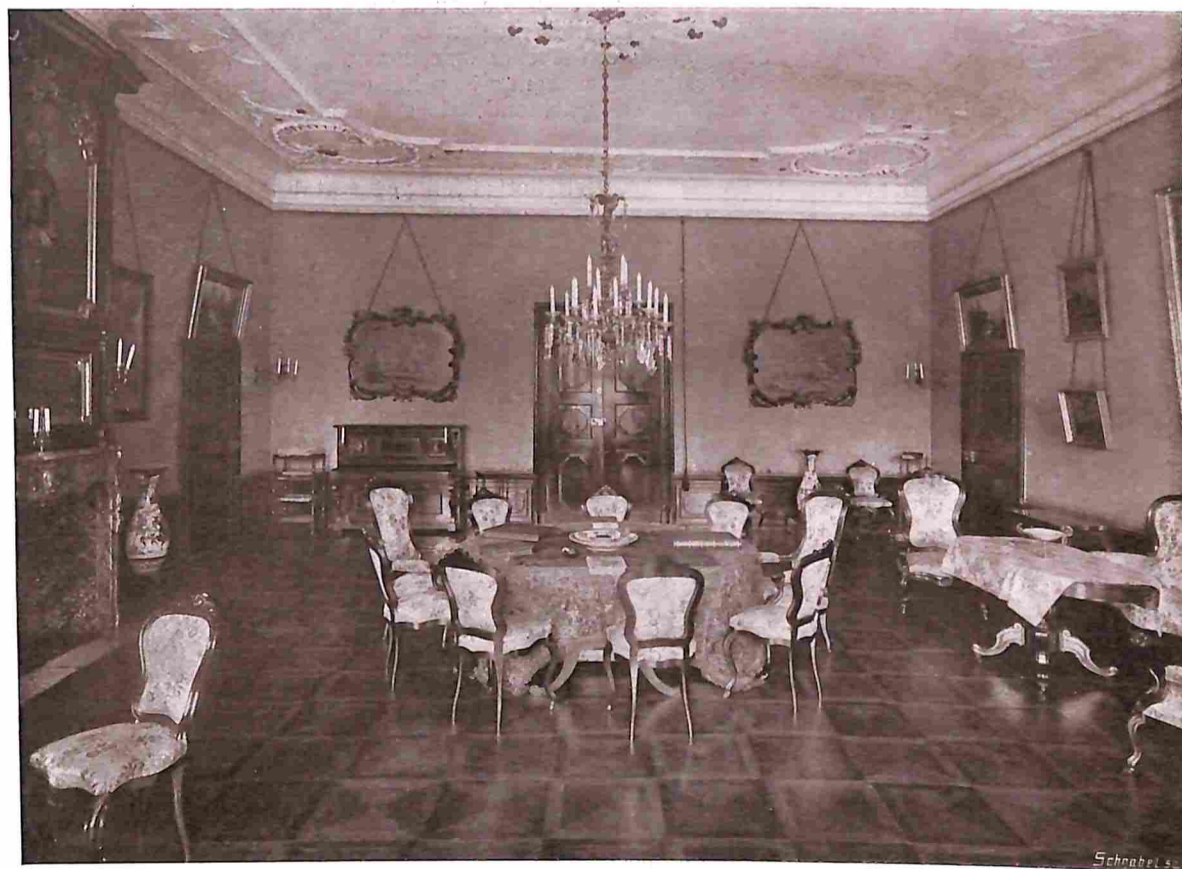

Foto Aug. F. W. Vogt. KASTEEL ARCEN. DE GROOTE ZAAL.

nagelsmid zijn aantal kop- en klinknagels. Meestal werd dit dan ook voor een groot deel verrekend met geleverd brandhout, turf, riet, zand of landpacht. De heeren zelf kregen ook weinig gereed geld in, wel vruchten in natura, als koren, haver, spelt, vlas, en voor de zoogenaamde „krijtende” tiende lammeren, scheutelingen, enz.

De poortoren van 't kasteel Arcen is breed, te breed voor zijne hoogte. Maar door er een lange spits op te zetten, heeft men er toch een weinig evenredigheid en wat bouwkundig schoon aan willen brengen, waarin men echter niet geslaagd is.

De poort is met hardsteen uitgevoerd, evenals de schietgaten ter zijde, die in 't midden rond uitgekapt zijn, om de schieten- en gezichtsruimte te vergrooten. Wij gaan onder het tongewelf door en komen dan op de ruime binnenplaats, waaraan de met een leelijk Fransch woord gewoonlijk aldus genoemde economiegebouwen liggen, die uit rentmeesterij, woningen der bedienden, schuren en bergplaatsen bestaan.

Een ruim voorplein behoort bij een burcht.

Links verheft zich het kasteel, breed en hoog, met een dubbele trap en een kloeke ingangspoort in hardsteen uitgevoerd.

Het front draagt in den geveltop twee monumentale wapens van de van Gelders, met in krachtige lijnen gebeeldhouwde leeuwen als schildhouders.

De tegenwoordige eigenaar, Graaf Wolff Metternich, voltooide het gebouw door den linkervleugel op te trekken. De oude kasteelen zijn hecht gebouwd. In de kap ziet men een verzameling eikenhouten balken bijeen, genoeg voor drie nieuwerwetsche

huizen. Het leien, goed afgeschoten dak beschermt tegen vocht en water en reusachtige schoorsteenen rijzen als reuzenblokken door de zolders heen naar het dak en zorgen voor den trek der ruime haarden en overhuidde schoorsteenen in keukens en zalen. Een flinke vestibule voert hier tot weidsche woonvertrekken en zalen.

Wat dunkt u van de heerlijke hal met den gladden planchetvloer, met de mooie lichtkroon en de in zachten, stemmigen toon gehouden bemeubeling. Het mooie ridderportret boven den schoorsteen vertoont een der vroegere eigenaars van het riddermatige goed.

De zin voor het jachtvermaak blijkt uit de sierlijk ingerichte jachtkamer, terwijl een schoorsteen met gewonden en bekrante kolommen het groot leeuwenschild der van Hoensbroeks voert, meer curieus dan kunstvol. Niet altijd gaf de eisch der aethetica de motieven aan de hand, voor de versiering der kasteelen, maar vaak de gril van den eigenaar, die bij collega's of op reis indrukken opdeed, die hij in beeld blijvend liet omzetten. Naast oude mooie kasten, credenzen, bedkoetsen, portretten en glasmalderingen, treft men lichte en zware smakelooze meubeltjes en meubels aan, waarvan men zich afvraagt, hoe die naast al dat fraais geduld werden. Maar op de kasteelen was het wachtwoord, het oude behouden en het nieuwe er bij plaats.

Achter het kasteel strekten zich de uitgestrekte boschgronden uit, waarin een massa wild huist; hazen en fazanten, patrijzen en konijnen en hun aller aartsvijand Reintje de Vos, zij leven er in heerlijke vrijheid, welke echter af en toe plotseling omgezet wordt

in een vlucht om het leven, als de loerende oogen der geweren de heide ingluren. In de heide, meer naar het Noorden, voorbij Arcen, ligt een heuvel, die zich boven het omliggende land verheft. Van daar ziet men het slot, de kerk, de rivier, aan de Maas, de rivier, Lottum, Broekhuizen, Vorst en over de bosschen heen het Huis de Gun en den toren van Swolgen liggen.

Ook het dorpje Lom met zijn Spijker of hoog opgetrokken verdedigbaar gebouwtje. Verder op Velden, waarheen in den nacht de Arcensche vuurman volgens de Sage trekt en aan de nachtelijke wandelaars zijn macht en zijn kracht toont.

In rustige rust ligt het landschap aan onze voeten. Dringt de zon ook al bij uitzondering door de bewolkte lucht, een enkele straal brengt weer leven en gloed in het sobere groen en donkerbruin van het beeld en doet ons zien, dat er weinig noodig is om van het sombere najaarsgezicht toch een aantrekkelijk schilderij te maken.

A. F. VAN BEURDEN.
(Slot volgt.)

LIEDJE.

Droom-zachte sluiers
wolken
Over 't scheemrend land,
Als waden, licht geweven
Door teere feeënhand.

Dan komt met stille
droomen
Schemer heel alleen;
Die is van ver gekomen
Over de landen heen.

De aarde ligt daar,
wachtend
De dekens, grijs van dauw,
Zooals een kind is, smachtend
Of moeder komen zou.

TONY DE RIDDER.

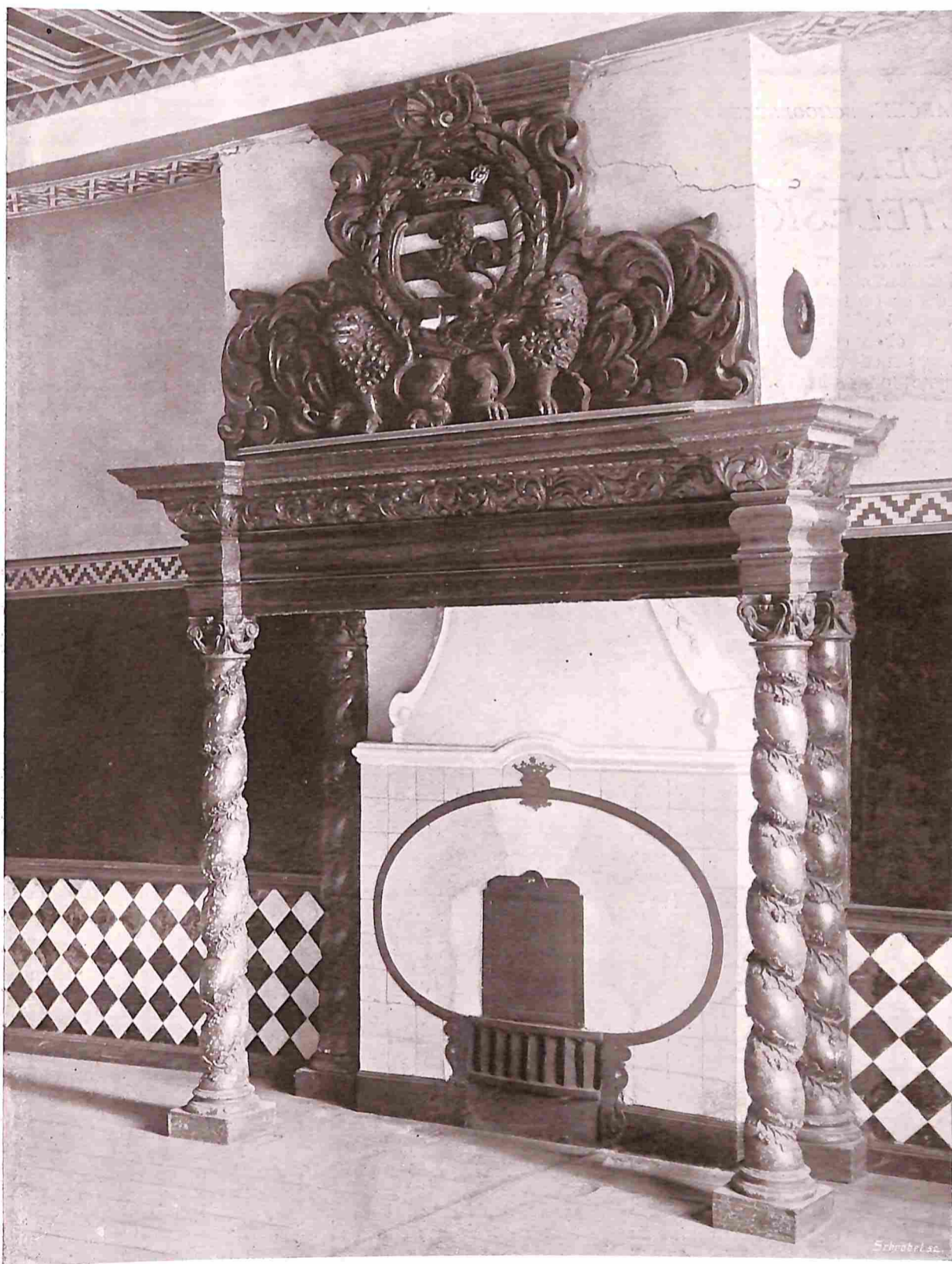

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL ARZEN. SCHOORSTEEN.

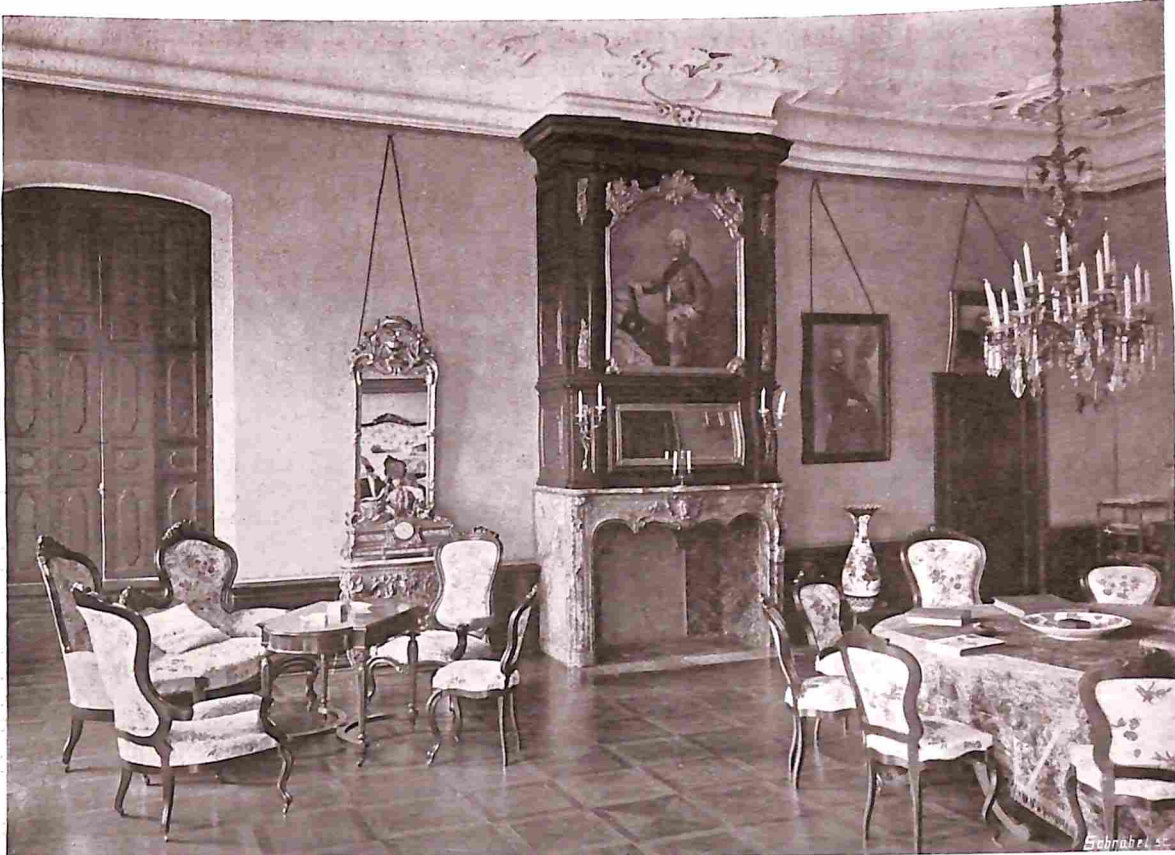

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL ARCEN. SCHOORSTEENWAND IN DE GROOTE ZAAL.

HERLEVING DER SPIEGELTELESKOPEN.

EVEN oud als de astronomische instrumentenkunde, even oud is de strijd tusschen refractors en reflectors of spiegelteleskopen. In de eerste wordt van het te bestudeeren voorwerp een lichtsterker beeld gevormd doordat het licht door eene lens gebroken en verzameld wordt in een brandpunt, in de tweede geschiedt de beeldvorming door terugkaatsing op het gepolijste oppervlak van een hollen spiegel.

Beide typen van instrumenten hebben hunne voor- en nadeelen, maar de spiegelinstrumenten bezitten ontegenzeggelijk één bijzonder groot voordeel n.l. dit, dat ze het verzamelde licht, onafhankelijk van de kleur, precies in één punt vereenigen, terwijl dit bij een refractor niet het geval is, doordat de verschillende kleuren, waaruit het witte licht is samengesteld, op verschillende wijze gebroken worden. Bij dit voornamelijk in foto-

grafisch werk overwegende voordeel voegt zich nog een ander; afgezien van technische moeilijkheden is er geen enkele bovenste grens voor de afmetingen der te gebruiken spiegels. Uit een „optisch” oogpunt kan men ze steeds grooter maken, en elke vergroting is winst, want een grooter oppervlak verzamelt meer licht en kaatst dit meerdere licht nagenoeg onverminderd terug. De lenzen (objectieven) der refractors daarentegen kan men *niet* steeds grooter maken, daar dit gepaard zou gaan met meerdere dikte, waarbij het lichtverlies door opslorping in het glas onevenredig snel toeneemt en het bezwaar van verschillende brandpunten voor verschillende kleuren zich steeds meer gevoelen doet 1). Het is dan ook hoogst onwaarschijnlijk dat de grootste der bestaande refractors die een objectief van 1 Meter middellijn heeft, en waarvoor Mr. Yerkes te Chicago in 1892 een „unlimited sum” beschikbaar stelde, ooit door een grooteren verdrongen zal worden. Wanneer men dan toch de groote refractors bij tientallen telt, terwijl de spiegelteleskopen slechts sporadisch voorkomen, dan is de oorzaak hiervoor bijna uitsluitend gelegen in de technische

moeilijkheden verbonden aan het opstellen en in bruikbaren staat houden der groote spiegels. Zij mogen niet door buigen a.a. hun vorm veranderen en moeten beschermd worden tegen temperatuurs- en weers-invloeden, daar de zuiverheid der beeldvorming hiermede ten nauwste samenhangt. Op deze, schijnbaar zoo eenvoudige eischen heeft in de 19e eeuw de techniek der spiegelinstrumenten voortdurend schipbreuk geleden. Ze doorliep een tijdperk van groote activiteit ten tijde van William Herschel (1736—1822) en vierde groote triomfen in de handen van Lord Rosse, wiens beroemd geworden teleskoop, die een spiegel van 2 M. middellijn had, voor het eerst den spiraalvorm van een nevelvlek verried (1845).

Deze beide mannen maakten hunne spiegels van z.g. „spiegelmetaal”, bestaande uit 2 deelen koper en 1 deel tin; zij waren beiden geboren instrumentmakers, maar uit hetgeen volgt zal duidelijk blijken dat er in hun tijd geen sprake van kon zijn, de opstelling aan de daaraan te stellen eischen te doen voldoen. Waar mannen als Herschel en Rosse faalden, is het begrijpelijk dat de pogingen van anderen geheel schipbreuk leden.

Nadat echter Huggins in Engeland en Draper in Amerika weder reflectors gebruikten hadden voor de bestudeering van sterrenspectra, en Roberts in 1886 met een spiegelteleskoop van 50 c.M. middellijn een zeer fraaie fotografische opname van den Andromeda-nevel had verkregen, waarop voor 't eerst duidelijk was, dat ook deze nevel spiraalvormig is, gaf men zich rekenschap van de groote voordeelen der spiegelteleskopen voor astrofotografische doeleinden, voordeelen zóó groot, dat het de moeite ten volle loonen zou om te trachten tot elken prijs de moeilijkheden aan de opstelling verbonden te overwinnen, al waren deze door het veranderde doel eer grooter dan kleiner geworden. Ook bij langdurige exposities moet n.l. de fotografische plaat zich steeds *zuiver* in het brandpunt bevinden en de as van den kijker moet nauwkeurig op hetzelfde punt van den hemel gericht blijven.

Van het oogenblik af, dat de groote geschiktheid voor fotografisch werk volledig werd ingezien, kan men met recht van eene herleving der spiegelteleskopen spreken, eene herleving, welke zich aanvankelijk op eene enkele uitzondering (Heidelberg en Hamburg) na, geheel in 't gebied der Ver. Staten ontwikkelde. Zij vangt aan met de opstelling van een in 1879 in Engeland gebouwden reflector van 90 c.M. aan de Lick

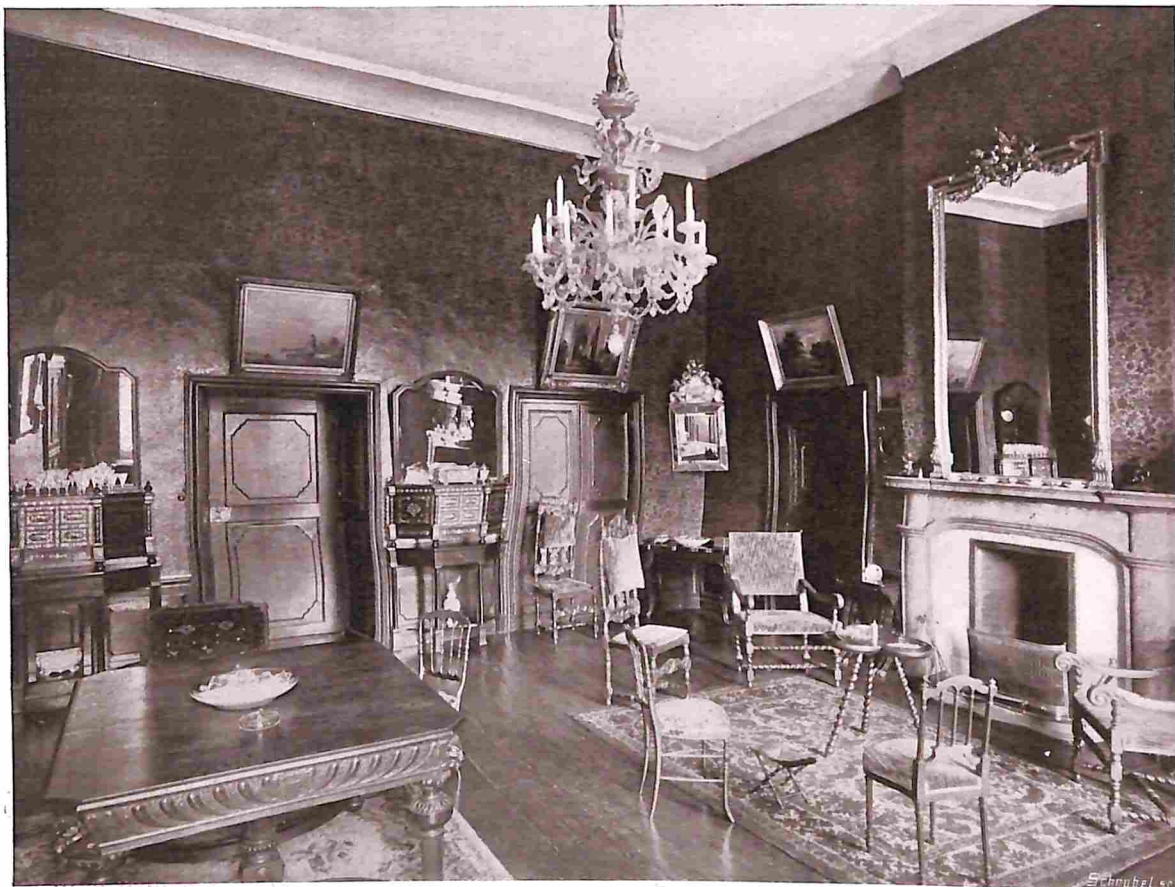

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET KASTEEL ARCEN. DESALON.

sterrenwacht (1892), geschenk van Mr. Crossley, gevolgd door die van een dergelijk instrument van 60 c.M., aan de Yerkes-sterrenwacht (1895). Ook hier zijn waarnemer en instrumentmaker in één persoon, die van Ritchey vereenigd; wanneer men met dezen reflector eene fotografische plaat 40 minuten aan het licht der sterren blootstelt, vertoont zij reeds alle sterren, die in den grooten refractor zichtbaar zijn (sterren der 17de grootte). Bij langere exposities komen op de fotografische plaat de beelden voor den dag van duizenden sterren, welke een menschelijk oog nooit te zien kan krijgen.

Sedert enkele jaren echter is, bij de oprichting van het „Mount Wilson solar observatory”, het werk met spiegelinstrumenten eene geheel nieuwe fase ingetreden; gesticht op initiatief van de „Carnegie Institution” dankt dit observatorium zijn ontstaan aan den dubbelen eisch van *vaste* opstellingen voor zon-onderzoek in de beste meteorologische en klimatologische omstandigheden. Het kleine bestek van dit opstel laat eene nadere bespreking van het zon-onderzoek niet toe; behalve dit staat echter ook op het werkprogramma de bestudeering van nevelvlekken en die der afstanden, bewegingen en spectra van zwakke sterren.

Dit model-observatorium ligt in het Zuiden van Californië, 45 K.M. van de kust, op eene hoogte van 1800 Meter, nabij de steden Los Angeles en Pasadena. Aan de meteorologische eischen is nagenoeg volkomen voldaan; de hellingen van den berg zijn met bosschen begroeid, die eene natuurlijke bescherming tegen de zonnearmte vormen; de nevels uit zee en de lagere wolken blijven als regel onder het niveau der Sterrenwacht en de lucht is er, behalve zeer doorzichtig, ook langen tijd achtereen helder met nagenoeg onveranderlijken barometerstand en weinig wind. Deze voordeelen zijn, in getallen uitgedrukt, nog sprekender; in den zomer van 1907 was het 112 dagen achtereen helder en in 3 u 48 min. verkreeg men er eene fotografische opname der Pleiaden, in details gelijk aan die voor welke men aan de zooveel lager gelegen Yerkes sterrenwacht *met hetzelfde instrument* een belichtingstijd van 9 u. 47 min. noodig had.

Het was in de aan het Mount Wilson Observatorium annex zijnde „optical shop”, dat Ritchey in 1905 de eerste hand legde aan de grooten spiegel van 1.52 Meter (60 inches), die in 1907 voltooid werd en waarvan bijgaande figuur eene afbeelding geeft in nog vlakken toestand. Hij is vervaardigd van 20 c.M. dik spiegelglas uit de werkplaatsen van St. Gobain (Noord-Frankrijk); dit glas moet eene zeer regelmatige structuur hebben en zorgvuldig gehard kunnen worden. Voor- en achterzijde worden gepolijst en verzilverd. Het moeilijkste werk is echter het uithollen naar het beloop eener om hare as gewentelde parabool, den eenigen vorm waarbij al het opgevangen licht na terugkaatsing in één punt vereenigd wordt. Daartoe is de voorzijde eerst geslepen naar het beloop van een bol met een straal van 17 Meter, waarbij alle mogelijke voorzorgen genomen zijn om het krassen van het glas door stofdeeltjes a.a. tegen te gaan. Het aldus verkregen bolvormig beloop wordt a.h.w. „gecorrigeerd” tot een parabolisch beloop. Men zal zich van den aard van dit werk een denkbeeld kunnen vormen als men weet dat het hoogste bedrag van deze „correctie” 0.05 m.M., en voor alle „zonæ” verschillend is. Ettelijke maanden waren met deze bewerking gemoeid en de spiegel werd eerst afgeleverd, toen er nergens eene afwijking van den juisten vorm te constateeren viel, grooter dan 0.00005 m.M.!

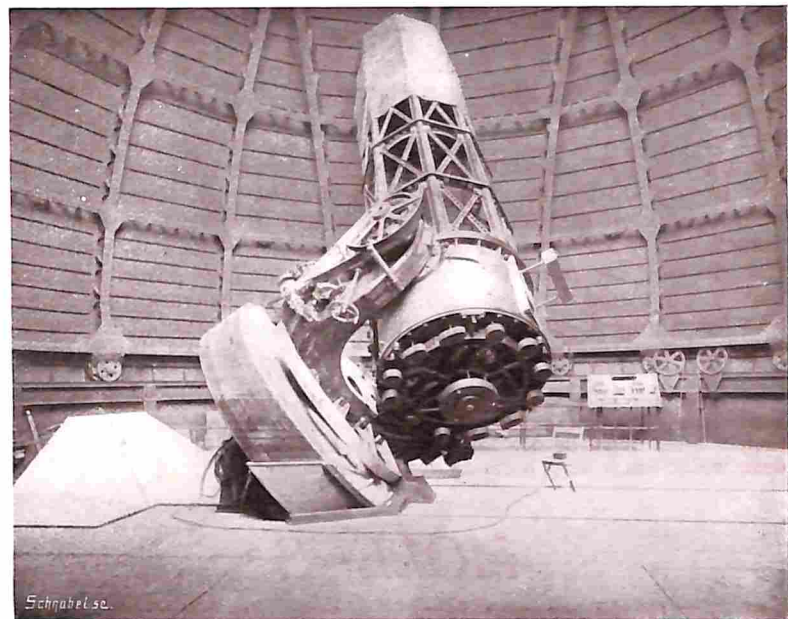
Toen deze spiegel in December 1908 werd opgesteld in een expres daartoe ontworpen, zeer solide stalen kijkergeraamte waarin hij niet ontbuigen, verschuiven of hellen kan, en dat zoo zuiver mogelijk gedreven kan worden door een uurwerk, welks beweging door middel van een zorgvuldig bewerkt wormrad van 3 Meter middellijn wordt overgebracht, bleek hij geen onveranderlijk scherpe beelden te geven, indien de temperatuur der naaste omgeving eene dagelijksche schommeling van meer dan 2° Fahr. vertoonde. Daar in Juni 1909 de kijker aan dagelijksche temperatuurswisselingen van 20° Fahr. blootstond, welke o.a. door hun invloed op de stalen buizen den brandpuntsafstand met een bedrag van 1 m.M. deden wisselen, kon derhalve aan fijner werk met dezen nieuwen kijker niet gedacht worden, voordat men er in geslaagd zou zijn hem in eene omgeving van nagenoeg standvastige temperatuur te houden. Een tegen de zonnearmte beschuttend scherm van dik zeildoek wisseling en daarmee het veranderen van den brandpuntsafstand tot de helft van hun bedrag terug. Verschillende proeven, voornamelijk bestaande uit het omgeven van het spiegelgedeelte van den kijker met een mantel waarin water circuleerde, dat gehouden werd op de te verwachten avond-temperatuur der lucht, mislukten, doordat de omstandigheid, dat deze mantel niet den geheelen spiegel *symmetrisch* kon omsluiten, groot gevaar voor zijne vervorming door temperatuurs-ongelijkheid medebracht. Daarom wordt nu na affloop van het verplaatbare rechthoekige kamer met geïsoleerde wanden, welke Ritchey „the canopy” (troonhemel) gedoopt heeft! De vloer van deze kamer bestaat uit 5 c.M. dikke matten, welke den

kijkervoet nauw omsluiten, en alle wanden uit lappen zeildoek, waartusschen vier lagen wol gestikt zijn. Dank zij deze eenvoudige, zeer doelmatige verpakking varieerde in Augustus en September de dagelijksche temperatuur niet meer dan 4° Fahr. en de brandpuntsafstand niet meer dan 0.02 m.M., hetgeen wel is waar voor lange exposities nog te veel is, maar waarvan de nadeelige invloed door af en toe opnieuw scherp te stellen ontgaan kan worden.

Het door den grooten spiegel teruggekaatste licht wordt door een tweeden kleineren spiegel opgevangen, die het zijdelings terugkaast, zoodat het beeld gevormd wordt aan den zijkant

DE SPIEGEL VAN 1.52 METER MIDDELLIJN NA HET VLAKSLIJPEN EN POLIJSTEN.

DE GROOTE SPIEGELTELESCOOP VAN HET ZONNE-OBSERVATORIUM OP DEN MOUNT WILSON.

UITZICHT VAN DEN MOUNT WILSON.

van het stalen geraamte, ongeveer op de halve lengte. Daar bevindt zich dus ook de plaathouder. Hij was aanvankelijk ingericht voor platen van 16×22 c.M., thans echter voor kleinere, n.l. 9×9 c.M. Hierdoor komt het oculair, waardoor men tijdens de opname den onveranderlijken stand van een ster en daarmee den zuiveren gang van het uurwerk controleert, dicht bij het midden van de plaat, waardoor eventuele correcties zuiverder zijn aan te brengen. Men heeft nu verkregen, dat zelfs bij exposities van 11 uur de beelden der sterren volkomen rond zijn, hetgeen voor fijnere metingen onontbeerlijk is. Om rekening te houden met de veranderlijkheid van den brandpunts-afstand is men gewoon in den voor-nacht elke 25 à 30, in den na-nacht elke 40 à 45 minuten opnieuw scherp te stellen, waarvoor natuurlijk de plaat even verwijderd moet worden. Men kan zodoende eene plaat nachten achtereen belichten en geen grotere fout in de scherpstelling maken dan 0.03 à 0.05 m.M. Met dezen kijker werd eene opname verkregen van den spiraalnevel in de Jachthonden, denzelfden dien Lord Rosse ontdekte, maar waarvan alle fijnere structuur hem noodzakelijkerwijze moest ontsnappen. Deze opname, met een belichtingstijd van 4 uur, toont niet minder dan 250 „nevelknotten”, geheimzinnige verdichtingen der nevelstof, waarin men een wordingsproces van even zoo vele zonnen meent te mogen zien.

De hier beschreven spiegel van 1.52 Meter zal niet lang het record kunnen houden, want, aangemoedigd door de daarmede verkregen goede uitkomsten is Ritchey aan het werk getogen om een spiegel van 2.54 Meter (100 inches) middellijn en 60 c.M. dikte te bearbeiten! Mr. John D. Hooker te Los Angeles heeft, in rechtmatige bewondering voor den schoonen arbeid op Mount Wilson verricht, reeds meer dan 100.000 gulden voor dezen kijker, waarin de beelden 10 maal helderder zullen zijn dan in den grooten Yerkes-refractor, beschikbaar gesteld. Hij is ontworpen voornamelijk met het doel de spectra van zeer zwakke sterren te fotografeeren, bijdragen te verzamelen tot het probleem der sterren-temperaturen en uitgebreide gegevens te verkrijgen omtrent de structuur van (voornamelijk lichtzwakke) nevelvlekken.

Wij mogen dit opstel niet besluiten zonder de mededeeling, dat aan deze zoo specifiek Amerikaansche stichting de namen van twee onzer landgenooten met eere verbonden zijn, n.l. die van de hoogleeraren J. C. Kapteyn en W. H. Julius. Eerstgenoemde, die een algemeen aangenomen plan ontworpen heeft om op stelselmatige wijze de sterrenwereld als evolutie-systeem te bestudeeren, is als „research-associate” direct aan het observatorium verbonden; laatstgenoemde heeft in 1907 bij een persoonlijk bezoek op Mount Wilson zijne denkbeelden omtrent onze zon, welke van die der aldaar werkende astrofysici aanzienlijk verschillen, door proeven kunnen toelichten, met het resultaat, dat de toetsing van zijne theorie, waarover hier natuurlijk niet verder uitgeweid kan worden, definitief op het werkprogramma van het zonne-observatorium en het daaraan verbonden natuurkundig laboratorium geplaatst is geworden. J. VAN DER BILT.

1) Wanneer men een grooten refractor als dien der Lick- of Yerkes-sterrenwacht op een roode ster scherp stelt, en daarna een blauwe ster instelt moet men de oculairbuis *etlike centimeters* inschuiven om van deze weder een scherp beeld te verkrijgen.

MOLENS.

MOCHT er nog iemand wezen, die betwijfelt of ons land in den vreemde vooral ook bekend is om zijn molens, aan kanalen staande, die langs een stok getrokken schijnen — hij had de openingszitting moeten bijwonen van het Internationaal Congres voor Sociale Verzekering, onder de hooge auspiciën van twee onzer Ministers en met medewerking van sommiteiten op dit gebied, te Scheveningen gehouden. Vooral bij dergelijke internationale congressen en conferenties worden de sluisen der welsprekendheid wijd open gezet — het doet dan ook aangenaam aan om met zoo groote voorkomendheid begroet te worden en onder de woorden van courtoisie schuilt in elk geval toch ook gemeende waardeering voor de aanwezigheid ter plaatse van zooveel bij uitnemendheid bevoegden.

In de officieele toespraken, gehouden op de eerste bijeenkomst van het Verzekeringcongres, trof ons een uitlating van den heer R. Poincaré, oud-Minister van Frankrijk, die als voorzitter van het blijvend comité voor het congres, na een huldiging van zijn voorganger, in den dank voor de medewerking van de Regeering van ons land in inderdaad enthousiaste bewoordingen Nederland onder meer gelukkig prees om de schoonheid van zijn water en zijn molens.

Gul en volmondig als het compliment gegeven werd, worde het aanvaard. Wij zijn over het algemeen niet verwend aan waardeerbare — immers ware — loftuitingen van vreemdelingen; te dwaas vaak om tegen te spreken zijn de beweringen van hen, die nooit nog een voetstap binnen onze grenzen zetten, maar toch met een stelligheid die slechts verbazen kan, enormiteiten ten beste geven.

Mooi; inderdaad, dat zijn de vlakke landen van onze polders, met de sappig-groene weiden, doorsneden door de rechte kanalen en vaarten, onder den onmetelijken, steeds wisselenden hemel. In welk jaargetij ook, wie weet te zien zal iederen dag verrukt

kunnen zijn over de talloze lichtspelingen in de wonderbaarlijke atmosfeer, trillend door de warmte boven het water.

Om en van het water en van een landschap met molens te kunnen genieten, welke voor den heer Poincaré blijkbaar de kenmerkende bijzondere schoonheden zijn van ons land, make men bv. op een mooien zomerschen dag als de zon schitterend haar stralen uitzendt, een lichte bries de warmte niet te zeer doet gevoelen en het water van het IJ voor Amsterdam licht doet rimpelen, een boottocht naar Zaandam. Het schijnt, dat onderlinge naijver, scherpe concurrentie, een tochtje met de keurige stoombooten van de zuster-maatschappijen naar Zaandam nog afwisselender gemaakt heeft dan het reeds is door het onbelemmerde uitzicht links en rechts over het breede water.

De dagen van fellen strijd maakten wij niet mede, profiteerden dus ook niet van de eigenaardige voordeelen waardoor onderling reizigers werden „afgesnoept”. Wij hebben ons laten wijs maken, dat eerst de toevlucht was genomen tot het meenemen van „blaaspoepen” aan boord, die een vroolijke opgewekte stemming er in brengen met hun helder over het water klinkende wijsjes; daarna moet de wedijver zelfs verscherpt zijn en vervoerde de eene maatschappij gedurende eenigen tijd de pleziërgangers voor

Foto Aug. F.W. Vogt. MOLEN TE STEENDEREN (N.B.).

Foto Aug. F. W. Vogt. WATERMOLEN BIJ SASSENHEIM.

niets... als zij maar het adres wisten, waar de kaartjes cadeau werden gedaan. De kwaadspreekende gemeente zal den toestand wel weer overdreven hebben voorgesteld — maar, wat er dan ook van dit alles waar zij, de goede kanten van concurrentie zijn gebleven met de twee boot-ondernemingen: de schepen zien er keurig uit, het vervoer geschiedt snel en de muziekkorpsen blazen aan boord steeds weer vrolijk er op los. Een tochtje naar Zaandam, van Amsterdam uit, is dadelijk al, wanneer de loopplanken zijn binnengehaald en de touwen losgeworpen, een pleziervaart: men is dadelijk „buiten” en laat bijna onmiddellijk het gedoe en het zaken-gewriemel van de groote stad achter zich. Het is wel een opmerkelijk verschil met Rotterdam en den Waterweg: hier nog geruimen tijd door en langs groote drukte van handelsverkeer en industrie; buiten Amsterdam niet de aanwezigheid van zulk intensief verkeer; groote vrachtbooten met vier masten, ijzeren kolossen met zware stoompijpen, de vlugge havenbootjes—dat alles is niet te vinden, ten minste aan dezen kant van Amsterdam. Het landschap wordt dadelijk liefelijk en rustig, over de dijken laat men het oog rusten op verrukkelijke weilanden met boomgroepen. Hier en daar hofsteden, tusschen het groen verscholen en, wel typisch, de daken alle dof groen gehouden; daardoor het landschap missend de helle tegenstelling met het geboomte als elders, wanneer de zon haar stralen doet afketsen op brutaal-roode afdekkingen, die een vrolijke tint brengen in het lachende geheel van het in zomerweelde badende land. Uit de verte reeds verradt Zaandam zijn ligging door de ijl in de heldere lucht opstekende wiek-armen der vele molens: vóór de Hembrug nog draait ons schip rechts-af en daar ligt het dorp voor ons, met een levendig vertier langs en op het water, doodsch daarachter; maar schilderachtig door de vele werven en hout-stapelplaatsen, waar in niet onderbroken bedrijvigheid schepen balken lossen, die geplonst worden dat het water hoog opspat.

Wil men een vreemdeling een kijkje gunnen op een landschap

met molens, tien tegen een dat hij gebracht wordt naar de Zaanstreek, al doet men daardoor onrecht aan nog andere streken van ons land, als de Lek met omgeving of de buurt tusschen Gouda en Utrecht. De Zaanstreek biedt echter meer verscheidenheid, heeft een zeer bijzondere locale teekening behouden met eigenaardige bouwvorde. Veel is ook hier veranderd en meer in overeenstemming gebracht met de moderne eischen van verkeer en de onmisbare gemakken. Maar meer achteraf vindt men nog huizen en paden, door smalle, hooge houten bruggen aan den dijk verbonden — talloos veel overgangen dus, die zeer bijdragen tot het schilderachtige van het geheel, al wordt een genieten van dit eigenaardig voorkomen tegen-gewerkt door de — vooral bij warm weer weer — zeer onwelriekende geuren, die uit de slooten voor de huizen opstijgen.

Let men op den bouw van de stadsgedeelten, dan blijkt Zaandam langzamerhand zoo gegroeid door de verbazende ontwikkeling van de nijverheid, toen rustige tijden van langen duur de gelegenheid openden de innerlijke krachten tot ontplooiing te brengen en de visschersnederzettingen te vervormen tot haardsteden van kloeken ondernemingszin en handelsgeest. Scheepstimmerwerven en molens zagen steeds hun aantal vermeerderen, de Zaanstreek werd onze „molenbuurt,” die nog in de tegenwoordige dagen van stoom en electriciteit een zeer bijzondere plaats zich heeft weten te behouden.

Foto Aug. F. W. Vogt. KORENMOLEN BIJ HEEMSTEDÉ.

wind gedraaid kon worden. De eerste windmolen echter werd eerst in 1439 in ons land gebouwd.

Maar hoeveel meer terug in de tijdrekening moet men gaan om het eerste bericht te lezen over molens! In het boek Job antwoordt de Heer tot Job: „Zijn (Behemoth) hart is vast gelijk een steen, ja vast gelijk een deel van den ondersten molensteen.” Plinius noemt de meelbereiding eene uitvinding van Ceres, de Spartaansche sage kent echter het auteursrecht toe aan den Leleger Myles en het feit, dat Zeus, Jupiter, den naam droeg van „Molenaar” (Myleus) legt getuigenis af van den hoogen ouderdom dier uitvinding. Homerus maakt in de Odyssea, in het verhaal van Odysseus' komst bij Alcinoos, zoon van Nausithoos, zoon van Poseidon Koning der Phaeaken in Scheria, gewag van molenstenen:

„Vijftig bedienende vrouwen verdeelden haar zorg in de woning,
Hier die de geluwe granen verbrijzelden onder den maalsteen,
Ginds die het weeftouw dreven en draaiden de vlok van het
spinrok,

Schoolden zij dicht er te zaam als de blaadren des rijzigen popels”,

Of op een andere plaats, waar Odysseus reeds in zijn paleis is teruggekeerd:

„Ook uit de woning vernam hij een teeken van heil, van een
dienstmaagd

Dicht nabij aan het werk bij de molens der volkeren-herders.
Daarmeê plachten te zaam twaalf vrouwen zich druk te beïjvren
Granen vermalend tot meel, het versterkend merg voor de mannen”.

Eindelijk nog ontleenen wij aan Vosmaer's vertaling van Homerus uit de schitterende beschrijving van den geweldigen tweekamp tusschen Ajax en Hektor:

„Ajax weder een steen van een nog veel grooteren omvang
Rapende, zwierde hem voort, en hij spande zijn kracht op het uiterst.
Inwaarts deukte hij 't schild door den worp van het blok, als een

maalsteen,
Kneusde hem beide zijn knieën, en ruglings viel hij ter neder,
Dicht van zijn schild omklemd, doch aanstonds hief hem Apolloon”.

Beroemd echter door geheel de wereld, geliefd bij jong en oud, is het verhaal van het gevecht tegen windmolens van den edelen Hidalgo don Quixote de la Mancha, in het onsterfelijke werk van Miguel de Cervantes Saavedra.

De avonturen van Don Quixote, het werk dat onder de tijdgenooten van den schrijver aanleiding gaf tot groote verbittering en strijd, werden met groote tusschenpoozen beschreven in een tijdsverloop van tien jaar: van 1605—1615. Bekend is, hoe felle critiek werd uitgeoefend, door kortzichtige Spanjaarden, die „onder de bloemen slechts vergif” zochten:

Y su veneno, entre flores
Ingeniosas escondido.

Ook Byron veroordeelde Cervantes — maar het grootsche verleden was voor de oogen van dezen edelman voorbijgetrokken. Cervantes bewonderde eerbiedig het oude Spanje, maar de tijd, dien hij medemaakte, gaf door een navolging van het verleden slechts een caricatuur. De tijd der kruistochten was voorbij, de Castillaansche ridders waren levende anachronismen, wat gevoed en gesterkt werd door de ongezone, decadente literatuur uit

Foto A. Gneuss. STEENEN KORENMOLEN
OP DEN UBAGSBERG BIJ HEERLEN (L.)

Cervantes' tijd. Zoo is zijn meesterwerk een aanklacht geworden, van geweldigen invloed.

Het meest bekend misschien van de wonderlijke avonturen van Don Quixote is het reeds bedoelde gevecht tegen de dertig windmolens. Zonder op de angstige waarschuwingen van zijn trouwen schildknaap Sancho Panza acht te slaan, anders dan om hem aan te raden ergens achteraf te gaan bidden uit vrees voor den aanstaanden geweldigen strijd, geeft hij zijn Rossinante de sporen, roept Dulcinea aan en stort zich met zijn lans op de wiken van den eersten molen, welke met een juist opgestoken wind lustig zijn gaan draaien. Natuurlijk wordt hij weggeslingerd; als hij eindelijk door den toegenelden Sancho wordt opgeholpen, heeft onze held nog den moed te zeggen:

„In den oorlog is men het meest afhankelijk van de grillen van het Geluk, vooral als men tot vijand heeft den geduchten tovenaer Freston, die de reuzen veranderde in windmolens om mij den roem niet te gunnen van een overwinning!”

In de oorspronkelijke Spaansche uitgave van den Don Quixote zien wij op het titelblad in een vignette den edelen ridder fier op zijn lans geleund tot Sancho praten: op den achtergrond is een windmolen afgebeeld, wel schrikwekkend omdat een reuzenhoofd op het dak staat en de twee omhoog stekende wiken uitloopen in handen met een zwaard en een knods, maar toch van een type, dat nog niet zoo lang „uit de mode” is. Denzelfden molen vinden wij terug op een groote plaat buiten den tekst, waar de hidalgo fier op zijn ros de poort van zijn slot uitrijdt, geleid door den Waanzin en een oolijk liefdegodje, om als dolend ridder zich de gunsten waardig te maken van de aanminnige Dulcinea, die in al de glorie van haar dikte, met een sierlijk kapsel en getooid met een fraai geplooiden kraag, staat te glimlachen met een korenzeef in de handen!

(Slot volgt).

E. RUEMPOL.

Foto Aug. F. W. Vogt.

MOLEN OP DE WALKADE BIJ GORINCHEM.

DE LINDE.

DE Linde geeft stof voor zoo velerlei mededeelingen van algemeenen aard, dat het mij moeite zal kosten, die in één artikel samen te vatten. Ik zal daarom de meer bepaald botanische bijzonderheden slechts vluchtig aanstippen, en er alleen het noodzakelijkste van vermelden, om nader stil te staan bij die, welke op de Linde als volksboom meer bepaald betrekking hebben, en het meest geschikt zijn om belangstelling te vinden bij het merendeel der lezers van „Buiten”.

Het geslacht der Linden (*Tilia*) behoort tot de daarnaar genoemde familie der Tiliaceën, welke uit meerdere, vrij uiteenlopende geslachten bestaat, maar die bij ons slechts door een daarvan vertegenwoordigd is.

Hoewel er meerdere soorten gekweekt voorkomen, kan men er toch slechts twee als hier inheemsch beschouwen, en nog werden deze twee door Linnæus als één en dezelfde soort beschouwd, die hij de Europeesche Linde (*Tilia europæa*) noemde. Deze naam is lang in gebruik gebleven en nog niet geheel in onbruik geraakt. Tegenwoordig onderscheidt men de groot- en de kleinbladige Linde (*Tilia grandifolia* en *parvifolia*), maar de boomen leveren zóó weinig onderling verschil op, dat dit alleen voor den kruidkundige van beteekenis is. Wordt dan ook van de Linde gesproken, dan heeft dit zoowel betrekking op de één als op de andere. Wel wil men dat de grootbladige bij ons meer wordt aangetroffen dan de kleinbladige, maar dit zou, daar ze volkomen op elkaar gelijken, alleen bij nauwkeurig onderzoek, vooral tijdens den bloei, bevestigd kunnen worden. Ik zeg vooral tijdens den bloei, omdat alleen dán het verschil in 't oog loopend zichtbaar is, wijl bij de z.g.n. grootbladige de bloemen slechts ten getale van drie tot bloemtuiltjes vereenigd zijn, terwijl er bij de andere een aantal bijeen staan. Die bloeiwijze levert bij alle Linden dit merkwaardige verschijnsel op, dat het steeltje gevleugeld is, wat hierdoor veroorzaakt wordt, dat het langwerpige schutblad gedeeltelijk met het bloemsteeltje vergroeid is.

De Linde behoort tot die boomen, welke, al zijn de bloemen niet groot, tot de hoogst ontwikkelde uit 't plantenrijk moeten gerekend worden. Dit toch wordt door de bloemen bepaald, die, om volkomen of compleet genoemd te kunnen worden, uit vier verschillende op den bloembodem ingeplante organen moeten bestaan: kelk, bloemkroon, meeldraden en een of meer stampers. De bloemen loopen echter, zelfs wanneer de boomen in vollen bloei staat, niet in 't oog, maar de liefelijke, zachte geur verraadt haar ontluiken; ze zijn groenachtig geel en steken tegen de lichtgroene bladeren weinig af.

Overigens is het verschil tusschen deze beide soorten van zóó weinig beteekenis, dat het hier wel onopgemerkt kan blijven.

Er wordt ook wel als hier inheemsch van nog een andere soort gesproken. Men leest wel eens van de „gewone L.” (*T. vulgaris*) of de Hollandsche L. (*T. hollandica*), maar, daargelaten dat deze laatste naam heelemaal geen zin heeft, daar van „Hollandsche” Linde geen sprake mag zijn, kan men wel aannemen, dat daarmee een der beide genoemden, of in 't algemeen gesproken, de Linde bedoeld wordt.

Hoe goed ook bij ons thuis, zijn toch de Linden in 't algemeen en is dus ook onze Linde van Oost-Europeeschen oorsprong, maar werd de laatste reeds vóór vele eeuwen allerwegen door Europa verspreid. Dat hij hier niet oorspronkelijk thuis behoort, blijkt op afdoende wijze hieruit, dat wel de vruchtjes zich tot kleine nootjes ontwikkelen, maar deze zijn in den regel loos; de zaden komen niet tot ontwikkeling. 1)

Hoe algemeen de Linde ook door geheel Europa verspreid is, verwilderd treft men dezen boom toch niet aan, tenzij in het Oosten; ook is van Lindeboschen, evenmin in Duitschland sprake als bij ons. Dit laat zich hierdoor verklaren, dat deze boomen, hoe goed ook tegen het klimaat bestand, geen rijpe zaden afwerpen en dus alleen langs den vegetatieven weg kunnen aangekweekt worden; toch zoekt men de Linde nergens tevergeefs.

Zeker, al onze boomen zijn mooi, als ze zich geheel vrij en dus

normaal kunnen ontwikkelen, maar ik ben het met Rossmässler, die zulk een goed gezicht op de natuur had, eens, dat de Linde het in schoonheid van al de andere wint. Het beste bewijs hiervan is wel, dat deze boom sedert overoude tijden een lieveling van alle volken van het gematigde Europa was en bleef. Inzonderheid in en om de dorpen is de Linde de boom bij uitnemendheid. Een z.g.n. „Dorpslinde”, reeds sinds eeuwen de geliefde verzamelplaats van jong en oud, in wier breede schaduw men zich vermaakte, vaak de aangewezen plaats voor volksbijeenkomsten, waar zelfs wel recht gesproken werd, wordt nog altijd op vele plaatsen in eere gehouden.

Waar men een herinneringsboom wil planten voor een of ander plaatselijk of algemeen historisch feit, het moet steeds een Linde zijn; aan een anderen boom denkt men zelfs niet.

In den nazomer van 1897 (den datum herinner ik mij niet) is het denkbeeld geopperd om, bij gelegenheid der troonsbestijging, in September d.a.v., allerwegen in het land een „Herinneringsboom” te planten, gelijk dit in Duitschland en Engeland gewoonte is. Een paar maanden later, toen deze opwekking vrijwel vergeten scheen te zijn, achtten de heeren C. A. A. Dudok de Wit en E. Th. Witte het noodig nog eens wat uitvoeriger daarop terug te komen met een ingezonden artikel in het *Handelsblad* van 4 November 1897.

Dit was een warm pleidooi voor een goede zaak. Nadat ik er in *Sempervirens* van 12 en 19 Nov. nog eens nader op teruggekomen was, meer bepaald om voor dit doel de Linde aan te bevelen en het denkbeeld door de dagbladen nog meer algemeen was verspreid, sloeg het in; men weet met welk gevolg. In alle deelen des lands werden in den nazomer van '98 Lindeboompjes geplant ter herinnering aan de troonsbestijging onzer geliefde Koningin.

Daar deze jonge boomen natuurlijk alleen geplant zijn, waar ze vrij staan en zich onbelemmerd kunnen ontwikkelen, is het wel als zeker te beschouwen, dat ze verscheidene menschengeslachten zullen overleven, en dat ons land, zeggen we over honderd, tweehonderd jaren, een groot aantal monumentale Linden rijker zal zijn, waarvan ouderdom en herkomst bekend zijn, wat met de meeste veteranen uit het plantenrijk niet het geval is.

Dat voor dergelijke doeleinden hier en elders bij voorkeur of uitsluitend de Linde gekozen wordt, is natuurlijk het gevolg hiervan, dat zij voor dit doel de geschiktste wordt geacht, en tevens, dat zij het meest geliefd is.

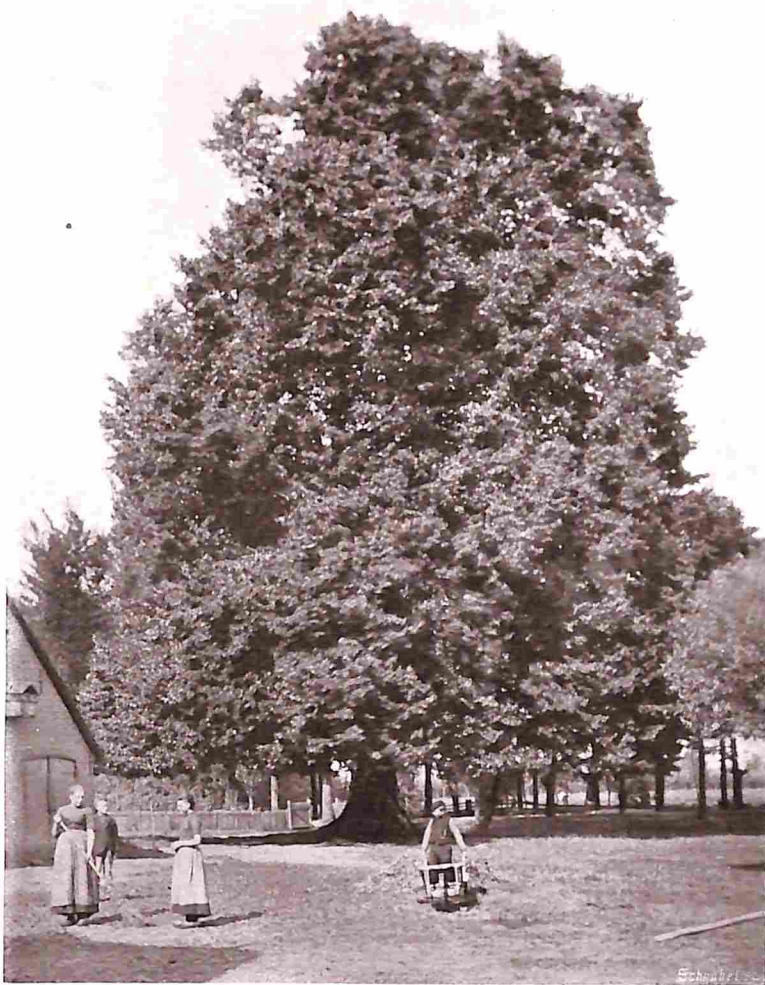
Ten eerste is zij zoowel hier als in Duitschland, wat men een „volksboom” zou kunnen noemen, een Hollandsche boom, mag zij dan ook reeds in overouden tijd hier ingevoerd zijn; volkomen bestand tegen de uitersten van ons klimaat; voorts neemt zij alle gronden voor lief, alleen de onmiddellijke nabijheid der zee uitgezonderd; zij laat zich, zelfs reeds vrij groot zijnde, wanneer het met de noodige omzichtigheid

geschiedt, zeer goed verplanten, met genoegzaam absolute zekerheid, dat zij na een jaar volkomen hersteld zal zijn; ook groeit zij vlug, zoodat zij reeds na een kwart-eeuw een respectabele grootte heeft bereikt en zich, vrij staande, in al hare schoonheid heeft ontwikkeld. De vele „Wilhelmina Linden” in ons land leveren daarvan, twaalf jaren na de planting, het bewijs.

Dit een en ander is voor een herinneringsboom zeker van veel beteekenis. Wat echter in dit opzicht wel het meeste zegt, is, dat de Linde onder gewone omstandigheden, als zij niet in haar groei gestoord wordt, een schier ongelooflijken ouderdom bereikt. Terwijl elk ander monument, hoe hecht en sterk ook, door den tijd gesloopt wordt, is zulks met dit levend en steeds krachtig groeiend monument juist tegenovergesteld. Het wint in kracht, in omvang en krijgt een majestueus, indrukwekkend aanzien. Men groet zulk een boom met eerbied, en dit te meer, wanneer hij aan een heuglijk feit uit vroegeren tijd herinnert, ja daarvan de levende getuige is.

Inderdaad wedijvert de Linde met den Eik, beiden in normalen toestand, in de vatbaarheid om een zeer hoogen ouderdom te bereiken en de vele in Europa nog krachtig levende veteranen, ook sommige invalieden van den één zoowel als van den ander, bewijzen dat beiden in dit opzicht niet voor elkaar onderdoen.

De verleiding is groot om daarvan de merkwaardigste voorbeelden op te sommen, maar de betrekkelijk kleine ruimte, waarover ik hier heb te beschikken, verbiedt dit.

GROOTE LINDE VAN STEENBERGEN BIJ BENNEKOM.

Geheel onopgemerkt mag ik het echter niet laten, daarom stip ik even aan, dat een der oudste Linden in Duitschland die te Neustadt in Württemberg is, welke boom reeds in het begin der 13de eeuw blijkens oude documenten zeer oud moet geweest zijn, en wier takken reeds in 1464 door twee en tachtig steenen pilaren werden geschraagd, welke getal in 1832 meer dan honderd bedroeg. Deze boom was dus bepaald meer dan zes eeuwen oud. Hoeveel meer is niet bekend. 2).

Dat nu de Eik eeuwenlang aan de „stormen des levens” weerstand kan bieden, is weliswaar op zichzelf merkwaardig, maar deze heeft zeer hard en sterk hout, terwijl dat van de Linde, gelijk bekend geacht mag worden, zeer zacht is. Hoe goed zij echter aan de vernielende kracht van den wind weerstand kan bieden, blijkt wel het beste uit de Wielsecker Linde, bij Kyllburg, welke zeer oude boom op den top van een berg aan alle winden is blootgesteld en die toch volkomen ongerept is. Dit weerstandsvermogen moet zeker goeddeels hieraan toegeschreven worden, dat hij, hoe uitgespreid zijn takken ook zijn, toch een volkomen dichte kroon heeft, zoodat de wind alleen vat heeft op de kroon en niet op de takken, tengevolge waarvan het een zeldzaamheid is, als er een wordt afgerukt.

Een mooi voorbeeld hiervan levert de groote „Linde van Steenberg” bij Bennekom, waarvan de afbeelding hierbij gaat. Hoe oud deze boom is, weet men niet, maar de kortelings overleden eigenaar zeide mij, dat hij daar geboren was en den boom niet anders heeft gekend. Dit in aanmerking genomen, moet deze zeker reeds meer dan een eeuw oud zijn en toch laat zijn forsch en gezond voorkomen niets te wenschen over. Hij beheerscht een groote grond-oppervlakte en het moet als een blijk van piëteit beschouwd worden, dat men hem die niet misgunt. Aan zulk een ontzag inboezemenden veteraan vergriipt de mensch zich nietlicht.

Er zijn veel oude Linden in ons land, waarbij in de eerste plaats gedacht wordt aan de z. g. „Dorpslinden”, die 't bewijs leveren dat deze boom ook reeds bij onze voorouders hoog stond aangeschreven.

Waarom — behalve aan zijn lang leven — dankt hij deze bijzondere onderscheiding?

Ongetwijfeld aan zijn karakter. Dat hij, vrij ontwikkeld, een zeer mooie boom is, die in schoonheid door geen onzer boomen wordt overtroffen, is onbetwistbaar; dat hij met zijn duizenden bij duizenden bloemen een liefelijken geur verspreidt, strekt hem mede tot aanbeveling. Maar daar is nog, buiten en behalve al deze goede eigenschappen, iets „ick en weet niet wat”, dat hem een eigenaardige aantrekkelijkheid geeft.

„Wanneer wij”, zegt Rossmässler, „aan de boomen in het algemeen de eer toekennen, dat „ze onze beschermers zijn, ons „beschutten, dan moeten wij „den Eik, met zijn forsche mooie „takken, als onzen beschutten „vader, en de Linde, om hare bekende eigenschappen, de zorg- „volle moeder noemen. Wanneer onder gunstige omstandigheden „van elk dezer twee een normaal ontwikkelde boom niet ver van „elkaar verwijderd staan, zoodat „een vergelijking mogelijk is, „zal men het met mij eens zijn dat in den Eik de stoere man- „nelijke kracht, in de Linde de vrouwelijke innigheid tot uit- „drukking komen.” 3)

Dit is het, en dat dit denkbeeld niet van gisteren is, maar dat het reeds de Ouden bezielde, blijkt uit de wijze waarop de Romeinsche dichter Ovidius (43 j. v. Chr. — 17 j. n. Chr. geb.) in zijn *Metomorphosen* van het ontstaan van Eik en Linde, door een zijner schoonste mythen daarvan een voorstelling geeft.

Die komt in hoofdzaak op het volgende neer:

Toen in Phrygië (Kl. Azië) allerlei ondeugden voortwoekerden en het menschedom al slechter en slechter werd, achtte Jupiter, de vader der goden, een algemeene bestraffing noodig, maar eerst nadat hij door eigen onderzoek den toestand aldaar had leeren kennen, om niet allicht enkele goeden met de kwaden te straffen.

Vergezeld van zijn zoon Mercurius, daalde Jupiter met dit doel van den Olymp naar de aarde af. In de gedaante van arme, vermoede en uitgeputte zwervelingen, trachtten zij in Phrygië huisvesting en voedsel te vinden, maar te vergeefs. Overall werden zij ruw afgewezen. Zoo kwamen zij dan ook aan

een kleine hut, van welke bewoners zeker niets te verwachten was. Deze werd bewoond door twee echtelingen, Philemon en Baucis, die, arm en behoeftig als zij waren, hun geheele huwelijksleven door lief en leed innig met elkaar hadden gedeeld. Zoodra deze de twee afgematte zwervelingen zagen, noodigden zij hen binnen te komen om wat uit te rusten en zich wat te verfrischen. Zij brachten hun water aan voor een voetbad, rakelden het vuur wat op, en haastten zich, onder een gezellig praatje, van het weinige waarover zij beschikten, een zoo smakelijk mogelijk maal te bereiden. Dit bestond voornamelijk uit vruchten: vijgen, dadels, olijven, bladgroenten en in de heete asch gekookte eieren, en het was een lust te zien met wat een lachend, vergenoegd gelaat ze dit hun gasten op de wankelende tafel voorzetten, en er voor elk een beker met landwijn bij plaatsten.

Maar wat was dat? Zoo vaak een der gasten zijn beker geleidigd had en dien op de tafel zette, vulde hij zich weer vanzelf, en toen zij hun laatsten gans voor de gasten wilden slachten en deze hun ontliep en bij Jupiter bescherming zocht, besloot hij hun te zeggen dat zij geen gewone menschen, maar goden waren, gekomen om de menschen voor hun ondeugden te straffen.

Wijl zij de goede oudjes daarin niet wilden doen deelen, beïdidden zij hun, dat zij hen naar den top van een nabij gelegen berg zouden volgen. Onder gewone omstandigheden zou hun dit onmogelijk geweest zijn, maar, door de goden gesterkt, bereikten zij dien bergtop en zagen toen dat het geheele lager liggende land overstroomd en alles wat daar leefde door den vloed verzwolgen was. 4)

Hun verbazing steeg echter ten top, toen zij op de plaats waar hun armzalige hut stond, een prachtigen tempel zagen verrijzen.

Op de vraag van Jupiter wat zij nu wel zouden wenschen, was na eenig beraad hun antwoord, dat zij zich gelukkig zouden achten voor den korten tijd dien zij nog te leven hadden, opzieners van dezen tempel te worden. Als zij er nog een wensch mochten bijvoegen, zou het deze zijn, dat zij gelijktijdig mochten sterven, zonder van hun doodstrijd getuigen te zijn. En zoo geschiedde het dan ook. Na nog verscheidene jaren gelukkig geleefd te hebben, stonden zij op zekeren dag vóór den tempel de schoonheid van het herboren landschap te bewonderen, zag Philemon tot zijn verwondering uit het lichaam van Baucis, en zag Baucis uit dat van Philemon bebladerde takken te voorschijn komen, terwijl uit beider hoofd een loofkroon opschoot, en toen zij, begrijpende dat dit hun einde was elkaar een afscheidswoord wilden toeroepen, was dat niet meer mogelijk, daar hun mond door een schorslaag gesloten was. Philemon was in een Eik, Baucis in een Linde veranderd.

Na dit beknopte resumé van een der schoonste „gedaanteverwisselingen” van den vrucht-baren Romeinschen dichter zullen nadere commentaren wel over-

bodig zijn. Alleen stip ik aan dat er uit blijkt, dat zowel de Linde als de Eik reeds vóór meer dan achttien eeuwen bekende en gewaardeerde boomen moeten geweest zijn niet alleen, maar dat men in den Eik de stoere mannelijke kracht en in de Linde de vrouwelijke zachtmoedigheid, de vrouwelijke deugden vertegenwoordigd zag.

Ik mag hier echter, hoeveel mij ook over dezen gewaardeerden boom nog in de pen zit, op deze wijze niet verder doorgaan, en bepaal mij dus nog tot enkele korte opmerkingen omtrent een andere soort die mede wel verdient in aanmerking te komen.

Ik bedoel de z.g. Zilverlinde (*Tilia argentea*), aldus genoemd omdat de bladeren door een dichte beharing aan de ondervlakte een zilverachtigen schijn hebben. Deze soort, van Zuid-Oostelijk Europeeschen oorsprong en die, naar men beweert, in Hongarije en Arabië in 't wild voorkomt, mag terecht een der schoonste boomen voor groote tuinen of parken genoemd worden, wiens snelle groei hem dubbel aanbevelenswaardig maakt H. WITTE.

VOET VAN DEN LINDEBOOM VAN STEENBERGEN.

1) Zelfs in den normalen toestand bevat het nootje slechts één rijpe zaadkorrel, niettegenstaande het vruchtbeginseltje uit vijf hokjes bestaat, met elk twee eitjes, zoodat het rijpe vruchtje eigenlijk tien zaden moest bevatten. Dit komt meer voor, o. a. bij de Paardekastanje.

2) Nadere bijzonderheden omtrent dezen boom en meer andere gelijksoortigen deelde ik mede in *Den ouderdom der boomen* (uitgave van Sijthoff, 1856) bl. 45 en volg.; ook in *Sempervirens* van 1897 en '98.

3) E. A. Rossmässler, *Der Wald* bl. 584.

4) Een andere voorstelling van den z. g. „zondvloed” dus.